

3.2.2.2 ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Λειτουργικότητα και αισθητική στη διαμόρφωση του εσωτερικού μιας κατοικίας: ιστορική αναδρομή

Η σύγχρονη δυτική κατοικία έχει τις καταβολές της στον μεσαίωνα, στο τυπικό αστικό σπίτι εμπόρων και τεχνιτών του 14^{ου} αιώνα, που συνδύαζε την οικογενειακή και την εργασιακή ζωή. Πρόκειται για διώροφο κτίσμα, στο ισόγειο του οποίου λειτουργούσε κατάστημα ή εργαστήριο με άμεση πρόσβαση στον δρόμο. Στον όροφο ήταν ο χώρος διαμονής, ένα μεγάλο δωμάτιο όπου οι άνθρωποι μαγείρευαν, έτρωγαν, διασκεδάζαν και κοιμόντουσαν. Ο χώρος αυτός είχε δημόσιο χαρακτήρα, καθώς εκεί λάμβαναν χώρα και οι διάφορες συναλλαγές και συμφωνίες. Τα έπιπλα ήταν τα απολύτως αναγκαία, εύκολα μετακινούμενα και με πολλές λειτουργίες για να καλύπτουν τις διαφορετικές ανάγκες. Ένα τραπέζι για παράδειγμα μπορεί να χρσίσιμευε για να παρασκευάσουν το φαγητό, για να φάνε, να μετρήσουν χρήματα, να υπογράψουν συμφωνίες, αλλά και για να κοιμηθούν.

ΕΙΚΟΝΑ 1 Adriaen van Ostade (1610–1685), *Interior with Peasants*, The Wallace Collection.

Καθώς η κατοικία εξελίχθηκε στους αιώνες, διαφοροποιήθηκαν σταδιακά οι ιδιωτικοί από τους δημόσιους χώρους της, τουλάχιστον στις μεγαλύτερες κατοικίες, χωρίς ωστόσο ακόμα να χάνεται ο δημόσιος χαρακτήρας της κατοικίας. Οι δημόσιοι χώροι ήταν τα δωμάτια εκείνα που δέχονταν τους επισκέπτες και η κύρια χρήση τους αφορούσε στη διασκέδαση και κοινωνική συναναστροφή. Για τους αστούς, οι χώροι αυτοί λειτουργούσαν σαν θεατρικό σκηνικό. Στην προσπάθειά τους να προσεγγίσουν την τάξη των αριστοκρατών, γέμιζαν τα δωμάτια με έπιπλα, τα οποία δεν προσεγγίζονταν πια ως εργαλεία αλλά ως αντικείμενα με αξία. Επιπλέον, η κατοχή 'μη χρήσιμων αντικειμένων', και ο *εκκεντρισμός*, η προτίμηση δηλαδή 'μοναδικών' αντικειμένων μεγάλης αξίας, ήταν συνηθισμένες πρακτικές.

ΕΙΚΟΝΑ 2 Αναπαράσταση του εσωτερικού της κεντρικής σάλας υποδοχής, boudoir, σε στυλ Louis XV, 1740–60. Mrs. James Ward Thorne's workshop, c. 1930–40, the Art Institute of Chicago.

Τίτλος: "Διαμόρφωση του εσωτερικού: ιστορική αναδρομή"
Συντ. ανάπτυξης & σχεδιασμού: Κέλλυ Σαρρή Πασχαλίδη
Δημιουργία: ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΦΗ

Η κατώτερη τάξη παρουσιάζεται σε αυτό το πλαίσιο ως λιγότερο αλλοτριωμένη, καθώς χρησιμοποιούσε σε μικρότερο βαθμό την επίδειξη, ενώ οι χώροι και οι σχέσεις τους, τα αντικείμενα και η τοποθέτησή τους, βασιζόνταν κυρίως στις καλά εννοούμενες ανάγκες της οικογενειακής ζωής.

Παρά την πολυτέλεια και τη διακόσμηση με έργα τέχνης, από την αστική κατοικία έλειπε η ατμόσφαιρα της οικιακής ζωής. Μεγάλη επιρροή για την αλλαγή της αστικής κατοικίας προς αυτή την κατεύθυνση άσκησαν οι Ολλανδοί τον 17^ο αιώνα. Εκεί, η κατοικία διαμορφώθηκε σύμφωνα με το δημοκρατικό πολίτευμα και τις ιδιαίτερες κοινωνικές συνθήκες (υπήρχε μια διευρυμένη αστική τάξη, κυρίως έμποροι και γαιοκτήμονες, ενώ δεν υπήρχαν ακτήμονες εργάτες, ούτε δυνατή αριστοκρατία). Οι κατοικίες είχαν απλή φόρμα. Τα κτήρια ήταν φτιαγμένα από τούβλα και εξωτερικά ήταν σχεδόν πανομοιότυπα. Η επίπλωση είχε αισθητική αλλά και χρηστική αξία, το εσωτερικό δεν ήταν τόσο φορτωμένο όσο το αντίστοιχο παρισινό αστικό σπίτι καθώς δεν ήταν εστιασμένο στην ψυχαγωγία και στην κοινωνικότητα, αλλά αντίθετα, στην ανάδειξη της ιδιωτικότητας και της προσωπικής ζωής. Αν και το ισόγειο του σπιτιού είχε ακόμα δημόσιο χαρακτήρα (εργαστήριο, κατάστημα, γραφείο), υπήρχε απόλυτη διαφοροποίηση ανάμεσα στον χώρο της εργασίας και της κατοικίας. Έτσι, για να εισέλθει ένας επισκέπτης στους επάνω ορόφους, έπρεπε να βγάλει τα παπούτσια του, καθώς διέσχιζε ένα νέο όριο, αυτό ανάμεσα στο δημόσιο και το ιδιωτικό.

ΕΙΚΟΝΑ 3 Johannes Vermeer, Νεαρή γυναίκα με καντά νερού, 1662–64, The Metropolitan Museum of Art. Χαρακτηριστική είναι η αναπαράσταση των εικόνων οικιακής ζωής από τους μεγάλους ολλανδούς ζωγράφους, όπως ο Vermeer, όπου το σπίτι αναδεικνύεται ως σκηνικό για ιδιωτικές πράξεις και τρυφερές οικογενειακές στιγμές.

Από τον 18ο αιώνα έως και τις αρχές του 20ου, άλλαξαν πολλά πράγματα σε σχέση με την κατοικία. Η βιομηχανική επανάσταση έφερε μαζί της και δύο τεχνολογικές επαναστάσεις: τη χρήση της μηχανής και το *φορντικό* μοντέλο παραγωγής με την μαζική παραγωγή και την αυτοματοποίηση. Η δυνατότητα θέρμανσης της κατοικίας, ο τεχνητός φωτισμός των χώρων της και η τοποθέτηση ανελκυστήρα, για παράδειγμα, δημιούργησαν συνθήκες άνεσης, ενώ επηρέασαν την οργάνωση και κατανομή των χώρων της, τη δημιουργία νέων τύπων κατοικίας (πολυώροφη πολυκατοικία), ακόμα και την οργάνωση των πόλεων (αύξηση αστικής πυκνότητας).

Στις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα συντελέστηκαν μεγάλες αλλαγές στη διαμόρφωση της κατοικίας, καθώς αντιμετωπίστηκε πλέον ως «μηχανή κατοίκησης» (όρος που εισήγαγε ο αρχιτέκτονας Le Corbusier, ένας από τους σημαντικότερους εκφραστές του *Μοντέρνου Κινήματος*). Έτσι δόθηκε μεγάλη έμφαση στην εξυπηρέτηση των λειτουργιών, την εργονομία, την άνεση, την απλότητα και την επίτευξη οικονομικών λύσεων (π.χ. χρήση νέων υλικών, *προκατασκευή*), έτσι ώστε όλοι να μπορούν να έχουν πρόσβαση σε μια κατοικία με ανέσεις. Τα έπιπλα ξαναέγιναν χρηστικά και κάθε περιττό «στολίδι» αφαιρέθηκε και από την αρχιτεκτονική της κατοικίας και από την διαμόρφωση του εσωτερικού της. Η ομορφιά θεωρήθηκε ότι ήταν αποτέλεσμα της καλής λειτουργίας, της καθαρότητας των κατασκευαστικών λύσεων και των εγγενών ιδιοτήτων των υλικών που χρησιμοποιούνταν.

Η κυριότερη συνεισφορά της περιόδου αυτής ωστόσο ήταν η έμφαση που δόθηκε στην υγιεινή της κατοικίας. Ήταν η απάντηση στην απαίτηση για τη λειτουργική ανανέωση των πόλεων που αναπτύσσονταν με ιλιγγιώδεις ρυθμούς και μαστίζονταν από επιδημίες (η Ισπανική γρίπη του 1918-1920, η φυματίωση κ. ά.).

Και πώς γίνεται μια κατοικία πιο υγιεινή;

Για να επιτευχθούν συνθήκες υγιεινής σε μια κατοικία, χρειάζεται καταρχάς να έχει μεγάλα ανοιγόμενα παράθυρα για να αερίζεται καλά και να μπαίνει μέσα το φως του ήλιου, απαραίτητο για την απολύμανση του χώρου και τη μείωση της υγρασίας. Γι' αυτό τον λόγο σημαντικός είναι ο σωστός προσανατολισμός. Γενικά θεωρείται ότι ο νοτιοανατολικός προσανατολισμός ενός σπιτιού είναι ο καλύτερος, επειδή τον χειμώνα, που ο ήλιος είναι χαμηλά, ένα άνοιγμα του σπιτιού προς αυτή την κατεύθυνση φέρνει το φως και τη ζεστασιά μέσα στον χώρο. Το καλοκαίρι, αντίθετα, που ο ήλιος είναι ψηλότερα, εξασφαλίζεται περισσότερη δροσιά. Επιπλέον, τα υλικά που χρησιμοποιούνται στο εσωτερικό της κατοικίας πρέπει να καθαρίζονται εύκολα, ενώ η κατοικία χρειάζεται να έχει καλή αποχέτευση, σωστές υδραυλικές εγκαταστάσεις και καλή θέρμανση. Και μην ξεχνάς, δεν πρέπει να λείπει ποτέ η συνεχής ανθρώπινη φροντίδα για τη συντήρηση και την καθαριότητά της.

Στη σημερινή εποχή, η κατοικία έχει περαιτέρω διαφοροποιηθεί, καθώς αντανakλά τις αλλαγές: στη δομή της οικογένειας (βλ. κεφάλαιο 1.1.2),

- στους τρόπους κατοίκησης (προσωρινές κατοικίες για ανθρώπους που μετακινούνται συχνά, συγκατοίκηση για οικονομικούς λόγους ανθρώπων που δεν σχετίζονται, κέντρα φροντίδας ηλικιωμένων, ιαπωνικές κάψουλες ύπνου κ.ά.),
- στις συνθήκες αποξένωσης από την κατοικία (π.χ. τα οικογενειακά γεύματα γίνονται συχνά εκτός κατοικίας ή με πρόχειρο φαγητό από έξω, οι ηλικιωμένοι φεύγουν από την κατοικία τους για να βρουν φροντίδα σε ειδικά κέντρα),
- στην ολοένα αυξανόμενη συνθήκη στην οποία οδηγείται ο σύγχρονος άνθρωπος, η κατοικία να εμπεριέχει και γραφείο/χώρο εργασίας, καταστρατηγώντας την έννοια του προσωπικού χώρου (και χρόνου),
- στην κυριαρχία των ΜΜΕ και ιδιαίτερα της τηλεόρασης και του διαδικτύου στην καθημερινότητα του ανθρώπου, εξαιτίας της οποίας η δημόσια ζωή εισβάλλει στον ιδιωτικό χώρο, κάνοντας τα όρια μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού βίου δυσδιάκριτα.

